

Carles Soldevila, apòstol de la Barcelona moderna

Ana Portnoy

TEXT **Nùria Santamaria**
Professora de Filologia
Catalana de la UAB

● Un parell d'anys després d'haver tornat de l'exili a París, Carles Soldevila va publicar dins la col·lecció "Barcelona y su historia", de l'editorial Dalmau, *Gracias y desgracias de Barcelona* (1943), un volumet que, a despit de tenir tot l'aire d'un d'aquells encàrrecs que l'escriptor havia d'acceptar aleshores sense mirar prim, conté indicis d'interès.

Tant en el que diu com en el que deixa de dir o insinua, la monografia presideix una colzada decisiva en la trajectòria professional i vital de Soldevila, i en les relacions de l'autor amb la seva ciutat, que es fa evident des de les primeres pàgines de l'escrit. Emboscada dins del pròleg mateix, hi ha una declaració que només es pot entendre com a resposta als càrrecs de desertor que li havien plogut des de la seva marxa el 1939 i que havien influït en la freda prevenció que envoltava el seu retorn. Els motius de la fugida, coneguts només pels seus íntims, es feien així explícits: "*El barcelonés sólo se va –y aún de mala gana– cuando sabe que lo persiguen personalmente para matarlo. Todas las demás calamidades de dirección menos precisa, no logran desarraigarlo; las soporta, con paciencia o sin ella, pero sin ocurrírsele jamás la idea de cambiar de domicilio.*"¹

Sigui com vulgui, la professió de fe barcelonina, materialitzada en el cos del llibre, va esdevenir a la pràctica un dels fils de sutura més importants de passat, present i futur –biogràfics i literaris– de Soldevila des d'aquell moment. El possibilisme d'un panorama cultural que, salvatgement demolit, mirava de llepar-se les ferides amb l'evocació de les grandeses d'una Barcelona pretèrita –reducció compensatòria de la utopia nacional malmesa– va servir de nansa a l'escriptor que, amb bon càlcul, es va apuntar a "*la moda meritísima que de unos años a esta parte se esfuerza por salvar el recuerdo de una Barcelona condenada a inminente y definitivo naufragio*"² i que va continuar esprement fins al llindar dels anys seixanta en múltiples treballs periodístics i en obres com *Guía de Barcelona* (1951) o *Barcelona vista pels seus artistes* (1958).

“Estava convençut que s’havia de dotar la capital catalana amb poder polític efectiu, tan independent del centralisme de la Meseta com fos possible, i que de l’urbs havien d’emanar les normes de convivència”.

A més de la producció escrita sobre el tema, els vincles de l'autor amb entitats com Amics de Barcelona, l'Ateneu Barcelonès o Conferència Club van reblar el perfil ciutadanista de Soldevila i van fixar el tòpic de la seva barcelonofília. L'any 1952, sense anar més lluny, Tomàs Roig i Llop cloïa l'epigramàtic retrat del seu col·lega amb uns versos prou eloqüents: “Una passió l’abranda, però, com una inextingible / foguera: el seu barcelonisme arravatat, total.”³ Segur que n’era, d’arravatada, la passió barcelonina de Soldevila, però no era fanàtica, ni condescendent. No ho havia estat mai, per això Nèstor Luján, en la nota obituària que li va dedicar el 1967, s’hi referia com una *“de las secretas consciencias de Barcelona, que externamente ha mantenido sus opiniones con una serena rotundidad que veló siempre con discreta modestia.”*⁴ Luján encertava de ple la corda que definia el personatge, deixant de banda sentimentalismes de poca volada, i recalant en el fons intel·lectual i ètic –“conscient”– del barcelonisme de l'autor. El valor i l'autoritat moral de Soldevila radicaven en la dimensió crítica i reflexiva dels seus escrits sobre l'entorn urbà, és clar, però també –i això no era pas menys important– en el sosteniment d’una dedicació i una actitud. La seva no era una dèria oportunista d’última hora, sinó una constant decisiva en la trajectòria de qui havia contribuït de manera crucial a forjar una imatge moderna de la ciutat.

En efecte, la marca d’escriptor urbà va anar associada al literat des dels inicis i amb tota evidència aquest va ser un actiu favorable a l’hora d’aconseguir el padrinatge dels sectors noucentistes que, per aquesta raó entre altres, podien acceptar-lo i fins promocionar-lo com a continuador. El suport concedit al nouvingut provenia en bona mesura de l’estil projectat en els escrits per a la premsa de tema ciutadà. Part d’aquest material, refós, va desembocar a *Plasenteries* (1916), un llibre que recollia les glosses sobre les manifestacions barcelonines (la incorporació de les dones a les taquilles de cines i teatres, la forrolla del patinatge, etc.) anunciadores d’una sensibilitat compartida distinta, i que es completava amb els “fulls d’un dietari”, registre figurat, de les experiències d’un barceloní que passa l’estiu a fora vila. La percepció de les bel·leses del camp, filtrades per una mirada “urbanitzadora”, s’alterna aquí amb les crítiques adreçades a la conducta dels estiuejants, que no és tan exemplar com caldria i posa en evidència l’esclerosi civil d’una burgesia que no ha après a ser prou burgesa. La tasca d’irradiació d’un cert model d’or-

ganització civil i d’uns patrons de vida des de Barcelona, empeltada en l’ideal de la Catalunya-ciutat, encara li semblava prioritària una colla d’anys després: “El jove i la donzella que passen l’estiu a fora, poden, sens dubte, exercir una influència sobre el medi rural que transitòriament els volta. No hi fa res que en moltes viles i pobles el jove indígena els miri amb una certa mala voluntat i, sense quant va ni quant costa, els motegi de ‘tifes’. ‘Tifes’ i tot, influeixen. I és segur que tal o tal detall d’indumentària, tal o tal forma d’expressió, tal o tal sistema de dansa, serà recollit en el cor del jovent popular i, fugits els estiuejants, fructificarà.”⁵

L’obstinació en el tema il·lustra la perseverança amb què Soldevila va assumir el paper de reformista civil i subratlla la transcendència concedida a l’imperatiu de vertebrar una identitat catalana moderna, homologable amb les societats europees consolidades, liderada per una Barcelona, transformada en condigne cap i casal.⁶ L’escriptor no feia retòrica en aquest punt; estava convençut que s’havia de dotar la capital de poder polític efectiu, tan independent del centralisme de la Meseta com fos possible, i que de l’urbs havien d’emanar les fórmules de convivència que les circumstàncies exigien. La part més extensa de l’articulisme de Soldevila anterior a la

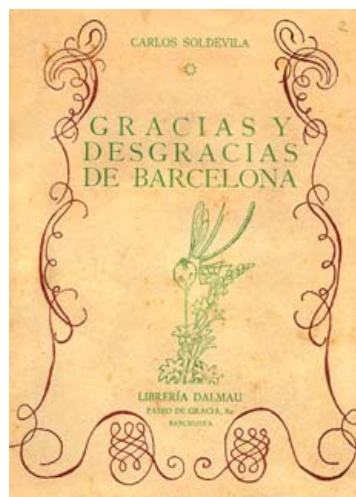
“Va recollir i analitzar escrupolosament les mutacions de la ciutat. Era un inspector tenaç, però sense fel; els retrets obeïen a un desig de millora i d'exemplaritat que casava amb l'exercici responsable de ciutadania”.

Guerra Civil va concentrar-se, doncs, a contribuir a cisellar una Barcelona *à la page*, punta de llança de la revifada nacional, sense extraviar-se en desmesurades il·lusions, sinó en pragmàtica concordança amb el dia a dia de la ciutat i el país.

L'estimació de Soldevila per Barcelona, el prestigi dels referents de la modernitat artística de tombant de segle i les inclinacions literàries de l'escriptor van afavorir més d'un cop el tractament poètic de l'entorn. Èmul del *flâneur* baudelerian, el periodista, deambulant enmig la multitud, cedeix a la malenconia dels diumenges, s'atura a ponderar les gràcies d'algun topant o es lliura a la vocació de badoc, a una contemplació desinteressada del panorama urbà, elevat a la categoria estètica de paisatge. Fet i fet, badar és un art “netament ciutadà [...] Un art que no s'ensenya en cap escola, que només s'aprèn a còpia d'anys de pràctica ininterrompuda.” Probablement va ser tota aquesta pràctica, sumada a la llarga experiència com a amfitrió de literats estrangers, que van convertir l'intel·lectual en diligent *cicerone* de la ciutat. Un *cicerone* peculiar, és clar, perquè quan va escriure la seva primera guia metropolitana –*L'art d'ensenyar Barcelona* (1929)– advertia a les clares que el propòsit no era l'erudició documental, sinó “recordar als barcelonins que ensenyar la ciutat a un foraster pot esdevenir, no sols un acte de cortesia, sinó una performance artística”,⁸ per això el fascicle s'adreçava a uns conciutadans que, enganyats per les inèrcies quotidianes, potser havien perdut la capacitat de redescobrir els encants de l'indret on vivien.⁹

Val a dir, a pesar de tot, que les fugues líriques són escadusseres en el tou d'escrits diarístics de Soldevila, perquè les exigències professionals van imposar de bona hora la reconducció de la badoqueria i van empènyer a rendibilitzar periodísticament les observacions d'un vianant que recorria Barcelona a peu o en tramvia cada dia, fascinat pels canvis que presenciava. De pretextos en aquest sentit no n'hi van faltar pas (l'evolució de les obres de la Reforma, la urbanització de la plaça de Catalunya, l'enllumenat elèctric, el metro, l'emigració, l'augment del trànsit, els primers semàfors, etc.) i les mutacions de la ciutat van ser escrupolosament recollides i analitzades per l'autor. L'esperit crític havia desplaçat l'embadaliment i amb el testimoni de la innovació s'hi relligaven l'examen i el judici. Soldevila era un inspector tenaç, però sense fel; els retrets obeïen a un desig de millora i d'exemplaritat, que casava amb l'exercici responsable de ciutadania.¹⁰ No obstant això, ell mateix va ironitzar sobre la mania de passar revista a la ciutat oferint-se a l'Ajuntament per ocupar un càrrec de Badoc Oficial.¹¹

Les censures de Soldevila van tenir dos destinataris preferents: l'Administració i els habitants de la ciutat. Abans, durant i després de la dictadura de Primo de Rivera l'escriptor va seguir amb una

A dalt, portada de “Gracias y desgracias de Barcelona” i de “L’art d’ensenyar Barcelona”; l’autor en una vetllada literària a l’Hotel Colón, amb Tomàs Garcés, Josep M. de Sagarra i Jaume Bofill i Ferro, i portada de l’edició de les seves obres completes. A la dreta, escena de la comèdia de Soldevila “Els milions de l’oncle”. A la pàgina anterior, passejant per la Rambla.

J. Domínguez / AHCB-AF

J. Domínguez / AHCB-AF

atenció meticulosa les polítiques municipals, en va denunciar sovint irregularitats, corrupteles i negligències, i mai no se'n va estar de picar la cresta a les autoritats responsables dels nyaps urbanístics, l'especulació immobiliària, els abusos derivats del monopoli dels transports, el caos circulatori, el barraquisme, la incondícia, la descurança del patrimoni monumental, la inseguretat i un etcètera farcit de renys i reclamacions que se sintetitzaven en la regulació sensata i funcional de l'espai i la vida comunitària.¹²

Lluny, però, de defugir les obligacions que l'ordre ciutadà exigia de cada un dels seus beneficiaris, l'intel·lectual va desenvolupar des de les tribunes periodístiques una prolongada campanya de pedagogia civil, sense grans ambicions redemptoristes, enfocada a "obtenir petites millores de detall".¹³ Certament, els articles sobre fumadors molestos o veïns sorollosos, per dir una dita, no aspiraven a remoure dràsticament el sistema de valors individual, sinó a aconseguir fórmules de convivència que respectessin els drets i les llibertats particulars: "Un hom pot, en nom de la caritat, de la llibertat o del respecte mutu, felicitar-se de tot allò que fa menys desagradable la convivència humana. Tots plegats ja som prou empipadors de mena... Evitem d'ésser-ho, encara, per descuït!"¹⁴ La urbanitat que el periodista s'escarrassava a divulgar buscava un equilibri entre el gregarisme dissolvent que trobava en els estadis i els aldarulls de carrer i el personalisme hiperbòlic que menava a la misantropia o a la paràlisi civil; per a ell la ciutat era el medi idoni perquè l'individu trobés la

Les transformacions de Barcelona –com la urbanització de la plaça de Catalunya–, mostrada a les imatges de l'esquerra el 1914 i a finals de la dècada dels 20– van ser recollides i analitzades per Soldevila. Al costat d'aquestes línies, caricatura de l'autor feta per Junceda.

manera de conciliar la realització personal amb els avantatges d'una sociabilitat acendrada. Calia, però, que ningú no defugís els compromisos cívics ni ignorés les normes que garantien l'entesa i calia que el pacte de convivència urbà es mantingués des del voluntarisme sense candideses, per això la guerra sempre li va semblar –consideracions morals a banda– un atemptat contra la raó. Un cop mort, Joan Teixidor resumia l'esperit de Soldevila així: "Fue esto Carlos Soldevila: un gran esfuerzo de paliar las aristas agrias y des-templadas de nuestra vida ciudadana. Jugó siempre la carta de un mundo donde los hombres se respetan y las cosas se ordenan."¹⁵ Vet aquí les raons per les quals l'escriptor va arrossegar una adolorida sensació de desencaix amb la Barcelona de postguerra.

Notes

- 1 Carlos Soldevila, "Prólogo", *Gracias y desgracias de Barcelona*, Barcelona: Librería Dalmau, 1943, p. 8-9.
- 2 Carlos Soldevila, "Advertencia preliminar", *Historias barcelonesas*, Barcelona: Delfos, 1945, p. 4.
- 3 Tomàs Roig i Llop, *Siluetes epigramàtiques*, II, Barcelona: Airecel, 1952, p. sn.
- 4 Néstor Luján, "Un escritor inteligente y civilizado", *Destino*, 1537, 21-I-1967, p. 30.
- 5 Per això advertia: "Una mica de cura en el llenguatge, bandejant espanyolismes inútils i malsonants; la proscripció del vostè, tractament de catalanitat dubtosa que pot ésser substituït amb guany d'elegància i claredat pel tractament de vós; evitar certs jocs de banderes; no abusar dels llibres i de diaris estrangers, baldament siguin impresos i editats a Catalunya, etc." Carlos Soldevila, "Full de dietari. La responsabilitat de l'estiuejant", *La Publicitat*, 19-VII-1923, p. 1.
- 6 C. S., "Comentaris. Cap i casal", *LP*, 31-V-1929, p. 1.
- 7 Carlos Soldevila, "Fd. L'art de badar a ciutat", *LP*, 18-III-1924, p. 1. Vegeu, a més: Carlos Soldevila, "Fd. El tedi dels diumenges", *LP*, 19-IV-1923, p. 1; "Fd. El vespre del dissabte", *LP*, 26-X-1924, p. 1; "Fd. El cel d'ahir", *LP*, 26-II-1925, p. 1; "Jardins, delícia dels ulls", *D'Ací i D'Allà*, 170, novembre, 1932, p. sn.
- 8 Carlos Soldevila, "Fd. Per compte d'un amic", *LP*, 19-VI-1929, p. 1.
- 9 Carlos Soldevila, "Fd. Al costat d'un estranger", *LP*, 17-I-1925, p. 1.
- 10 Carlos Soldevila, "Fd. Crítica positiva i crítica negativa", *LP*, 17-V-1925, p. 1.
- 11 Carlos Soldevila, "Fd. Un càrrec que em faria goig", *LP*, 15-X-1930, p. 1.
- 12 Preneu a tall d'esquàlid exemple: Carlos Soldevila, "Fd. Esperem que l'aparell funcioni", *LP*, 27-IV-1924, p. 1; "Fd. More cathalaunico", *LP*, 17-VI-1932, p. 1; "Fd. Les beceroles de l'urbanisme", *LP*, 14-V-1933, p. 1; Carlos Soldevila, "Acotaciones. Semblante de Barcelona", *La Vanguardia*, 9-I-1935, p. 5; "Acotaciones. Una amenaza que va y que viene", *LV*, 20-XI-1935, p. 5.
- 13 Carlos Soldevila, "Fd. Sabata contra espardenya", *LP*, 30-IV-1927, p. 1.
- 14 Ibidem.
- 15 Joan Teixidor, "El escritor y su tiempo", *Destino*, 1537, 21-I-1967, p. 31.